

GINKO BILOBA L O‘SIMLIGINING BOTANIK TAVSIFI, TARAQALISHI VA AHAMIYATI

Abdumo‘minova Nilufar Zokirjon qizi
Andijon davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya. Ushbu tezisda *Ginkgo biloba L.*ning botanik tavsifi, tarqalishi va ahamiyati haqida batafsil ma'lumot berilgan.

Kalit so‘zlar: *ginkgo biloba, mikrosporofill, spermatozoid, zigota.*

Аннотация. В данной тезис представлена подробная информация о ботаническом описании, распространении и значении *Ginkgo biloba L.*

Ключевые слова: *гинкго билоба, микроспорофилл, spermatozoid, zigota.*

Annotation. This thesis provides detailed information on the botanical description, distribution, and importance of *Ginkgo biloba L.*

Key words: *ginkgo biloba, microsporophyll, spermatozoon, zygote.*

Mazkur oila bitta yagona turni (ikki bolakli ginkgo *Ginkgo biloba L.*) o‘z ichiga olgan. *Ginkgo biloba* o‘simligi faqat Janubiy Xitoyda yovvoyi holda uchraydi. Bu daraxt birinchi marotaba XVIII asrda Evropa bilan Amerikadagi botanika bog‘lariga olib kelingan. Ginkgosimonlar ajdodi (sinfi) — Ginkgoopsida. Bu ajdodga o‘tmishdan saqlanib kelayotgan bitta oila (Ginkgodoshlar — Ginkgoaceae) ga mansub bitta monotip relik tur (*Ginkgo biloba*) kiradi. Ginkgodoshlar oilasining 17 ga yaqin turkumlarining vakillari qazilma holda topilgan. Ular orasida eng qadimgisi — sfenobayeralar bo‘lib, perm davriga oid qatlamlardan topilgan.

Ginkgodoshlar bo‘r davridan boshlab tabiatda kamayib borgan. Tabiiy sharoitda ginkgo faqat Sharqiy Xitoyning Tyan-mu Shan tog‘ida ozroq maydonda saqlanib qolgan. So‘nggi paytlarda Xitoydan ginkgoning ikkinchi turi topilganligi haqida ma‘lumotlar bor. Ginkgo so‘zi yapon tilidan olingan bo‘lib, “kumushrang o‘rik” yoki “kumushrang meva” degan ma‘noni anglatadi. Yaponiya, Xitoy, Koreyada muqaddas daraxt sifatida ziyoratgoh joylarda, xiyobonlarda o‘stirilgan. 1730-yillarda u G‘arbiy Yevropaga, 1780-yillardan keyin esa Shimoliy Amerikaga keltirilgan. 1771-yilda K.Linney bu o‘simlikka *Ginkgo biloba L.* deb ilmiy nom bergan. Ko‘p mamlakatlarda, shu jumladan O‘zbekistonda ham 1920-yildan boshlab manzarali o‘simlik sifatida o‘stiriladi. Dastlab Samarqandga 1870-yillarda keltirilgan.

Ginkgo biloba — balandligi 30 metrdan oshadigan, qishda bargini to‘kadigan siyrak shox-shabbali daraxt. Barglari oddiy, uzun bandli, yaprog‘i yelpig‘ichsimon, ikki bo‘lakli. Poyasining o‘zak qismi kam taraqqiy etgan. Lekin kambiy va po‘stloq parenximasi yaxshi

rivojlangan. Ginkgoning ignabargli daraxtlardan farqi shundaki, unda smola hosil bo'lmaydi.

Ginkgo — ikki uyli o'simlik. Qulay sharoitda ginkgo 20—30 yoshlarida chang yoki urug' bera boshlaydi. Ginkgolarda mikrostrombil va megastrombil qubbalar qisqargan shoxlarda joylashgan. Mikrostrombillari sirg'asimon, uning uchida mikrosporofillar spiral holda joylashgan.

Mikrosporofillari qisqa bandli, har bittasida 2 ta, ba'zan 3—4 ta mikrosporangiy (changdonlar) joylashgan. Mikrosporangiyalarda hosil bo'ladigan mikrosporalar (changlar) sagovniklarning mikrosporasiga o'xshaydi. Mikrosporangiyadan o'sib, spermali gametofitga aylanishi mikrosporangiyadan ajralib chiqmasdan avval uning ichida boradi. Tayyor mikrospora shamol yordamida tarqalib urug'kurtakka tushadi. Mikrospora bahorda urug'kurtakning chang kamerasiga tushgandan so'ng undan ikkita harakatchan spermatozoid hosil bo'ladi. Spermatozoid tuxum hujayrani urug'lantirgandan so'ng zigota, undan keyin murkak hosil bo'ladi. Urug'kurtakning integumentidan urug' po'sti hosil bo'lib, uning tashqi po'sti yumshoq etli qavatga aylanadi. Urug' murtagining taraqqiyoti ko'pincha urug' yerga to'kilgandan so'ng boradi. Bu jihatdan ginkgolalar ham sagovniklarning taraqqiyotiga o'xshab ketadi. Ginkgoning urug'ida tinim davri bo'lmaydi. Ginkgolalar uzoq umr ko'ruvchi daraxtlardan hisoblanadi. Xitoy, Koreya va Yaponiyada 1000 yoshdan ortiq tuplari bor.

Shunday qilib, Ginkgo urug'i yordamida va qalamchasidan ko'payadi. Ginkgo havosi ifloslangan joylarda ham bemalol o'saveradi va kasalliklarga chidamli. Shuning uchun uni manzarali o'simlik sifatida o'stirish maqsadga muvofiq. Urug'ining tashqi yumshoq etli qavati iste'mol qilinadi. Filogenetik jihatdan ular kordaitlarga ancha yaqin turadi.

Xulosa. Inson va hayvonlar organizmida ro'y beradigan turli kasalliklarni davolashda ishlatiladigan dori-darmonlar ichida shifobaxsh o'simliklardan tayyorlanayotgan dorilar salmoqli o'rin tutadi. Juda ko'pchilik dorivor o'simliklar dorixonalarda sotilmaydi, balki dori-darmonlar ishlab chiqarishdagi asosiy xom ashyo manbai hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'.Pratov, L.Shamsuliyeva, E.Sulaymonov, X.Axunov, K.Ibodov, V.Mahmudov. Botanika (morfologiya, anatomiya, sistematika, geobotanika). Toshkent - 2006.
2. A.Q. Qayimov, E.T. Berdiyev. "Dendrologiya". Toshkent - 2012.
3. Botanika (o'quv qo'llanma). Toshkent - 2018.
4. Tursunova Gulbahor Sultanova, Komilova Shoiri Rafiqova. Botanika asoslari (o'quv qo'llanma). Toshkent - 2009.

5. E.T. Berdiyev, SH.F. Gulamxodjayeva. “Manzarali daraxtlarni ko’paytirish”. Toshkent - 2020.
6. “Gul va manzarali o’simliklar o’simliklar florasi va sistematikasi” uslubiy qo’llama. Namangan - 2022.
7. Begmatova, D. M. (2022). Yoshlarning kasbiy ijtimoiylashuvida–xalq pedagogikasining didaktik va akmeologik ahamiyati. *Journal of Integrated Education and Research*, 1(6), 146-149.
8. Bakhronova, D., Alavutdinova, N., Israilova, S., & Vilchis, V. V. Color Lexemes in Context: Cognitive and Cultural Explorations.
9. Saodat, I. Ko ‘k’ leksemasining etimologik tavsifi. *O‘zbekiston*, 75.
10. Israilova, S. (2022). “Ko ‘k’ leksemasi semantikasini yoritishda tezaurus modelidan foydalanish. *Computer linguistics: problems, solutions, prospects*, 1(1).
11. Khalilova, L. F. (2020). Regional tourism development efficiency. *Indonesian journal of law and economics review*, 6, 10-21070.
12. Халилова, Л. (2024). Проблемы обучения диалога на занятиях иностранного языка. *O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari*, 737-739.
13. Mekhrojovna, D. S., & Tolibjonovna, A. P. (2025). Phraseological Worldview through the Prism of Color Semantics: A Comparative Study of Uzbek and Spanish Languages. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 5(2), 12-14.
14. Mekhrojovna, D. S. (2021). Semantic structure of proverbs. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(10), 343-347.
15. Rustamjanovna, X. F. (2024). Using ICT in geography lessons. *International Journal of Pedagogics*, 4(10), 224-227.
16. Джалилова, С. М. (2024, November). Цветовые образы в испанском языке: этнолингвистические аспекты. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 150-151).
17. Shamahmudova, A., & Djalilova, S. (2024). Retracted: Discourse strategies of ecology and environment. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 84, p. 04025). EDP Sciences.
18. Джалилова, С. М. (2024, November). Лингвокультурные особенности пословиц испанского языка. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 331-333).
19. Ядгарова, Г. И., Шакарова, Ф. Д., Калинина, О. Н., & Хосилова, Ф. Р. (2020). Роль речевых ситуаций в обучении иноязычной речи. *Молодой ученый*, (17), 155-157.